

Przyrodniczo-kulturowa ścieżka edukacyjna “Pod Liwoczem”

Dominik Wróbel
Marta Tabaczyńska

Zespół Szkół nr 4 w Jaśle

Jasło 2011

Fot. 1.

Fot. 2.

Fot. 3.

Fot. 4.

Fot. 5.

Fot. 7.

Fot. 6.

1. Początek ścieżki

Przyrodniczo-kulturowa ścieżka edukacyjna znajduje się na terenie gminy Brzyska, w środkowej części Pogórza Karpackiego. Rozciąga się od podnóża wzniesień masywu Liwocza, na skraju terasy nadzalewowej Wisłoki aż po jego szczyt, pomiędzy miejscowościami Wróblowa i Brzyska. Jej całkowita długość wynosi około 11 km, a różnica wzniesień około 330 m. Należy do umiarkowanie wymagających i na jej pokonanie, wliczając postoje w poszczególnych punktach ścieżki oraz krótki odpoczynek na szczycie Liwocza, należy przewidzieć około 5 godzin.

Ścieżka składa się z kilku części, a do jej niewątpliwych zalet należy z pewnością możliwość rozpoczęcia wędrowki według własnego uznania z różnych punktów, a także kontynuowanie wycieczki poza ścieżką z wykorzystaniem istniejących dróg leśnych i szlaków turystycznych.

Ścieżka rozpoczyna się na ostrym zakręcie drogi we Wróblowej, gdzie schodzimy na boczną drogę w kierunku północno-zachodnim, a dalej drogą gruntową, wzdłuż parowu, prowadzącego wodę po opadach i w wilgotniejszych okresach roku. Porośnięty on jest regeneracyjnymi zaroślami łąkowymi.

Po przejściu około 700 m dochodzimy do niewyraźnego uskoku w parowie, zwieńczonego widlastą skałą, przez której dno ścieka po deszczu skromny potok.

2. Diabła Izdebka

Nazwa miejsca związana jest z jego ukrytym charakterem i fantazyjną formą skalną, która od wieków oddziaływała na wyobraźnię mieszkańców i ukształtowała legendę o „Złym” siedzącym w izdebce i dokuczającym mieszkańcom pobliskich miejscowości złośliwymi psotami. Wprawdzie wyniósł się nad Wisłokę, odkąd w okolicy Izdebki pobierano kamień do budowy kościoła, ale dopiero pomysły kowal zdołał pojmać diabła, wykorzystując do tego gruby, poświęcony sznur. Koniec końców diabła wypuszczono, a w świadomości mieszkańców pozostało miejsce diabiego bytowania nazwane „Diabłą Izdebką” oraz miejsce jego pojmania nazwane „Piekliskiem”. To ostatnie poddało się czasowi i wskutek sukcesji ekologicznej przestało być rozpoznawalne jako starorzecze Wisłoki, natomiast Diabła Izdebka do dziś cieszy oczy ciekawskich turystów – bo nie każdy potrafi to miejsce odnaleźć.

Diabła Izdebka jest interesującą wychodnią skalną fliszu karpackiego, utworzoną w obrębie płaszczowiny śląskiej z grubo i drobno ziarnistych

piaskowców (Fot. 1). Ich powstanie wiąże się powolnym frakcjonowaniem materiału osadzającego się w przybrzeżnym zbiorniku morza Tetydy. Gruboziarnisty materiał osadzał się szybciej, natomiast w miarę wysortowania, drobniejsze ziarna zaczynają przeważać w płytszych warstwach. Spękane i sfałdowane jednostki fliszu, wypreparowane w młodszych osadach ujawniają się na powierzchni Ziemi zwykle w postaci ostrych grzęd, często przełamanych i zerodowanych.

Zmienna odporność na wietrzenie powoduje, że przepływająca woda rozcina, wtórnie odsłonięte, ławice piaskowca, tworząc stopnie i kaskady, a spływająca po nich woda w postaci wodospadów dodatkowo nasila procesy erozyjne. Często zdarza się, że rozcięcie warstw fliszu odsłania mało zasobne warstwy wodonośne, a podcięcie erozyjne daje początek źródłom mineralnym. Diabla Izdebka stanowi obiekt pozwalający na obrazowe przedstawienia zagadnień związanych z powstawaniem skał osadowych, różnymi formami erozji oraz z procesami górotwórczymi, a nawet tektonicznymi.

Teraz kierujemy się bardziej ku północy, najpierw dalej wzdłuż parowu ponad Diabłą Izdebką, a potem przez szerokie spłaszczenie zbocza wzdłuż zarastających krzewami miedz, aż do przysiółka Strebikowa. Mijamy kilka opuszczonych domostw i nieużytkowanych łąk rozdzielonych zaroślami z bujnie rozrastającymi się jeżynami, różami i dzikim bzem czarnym. Powstają w ten sposób gęste i trudne do przebycia zarośla, stanowiące atrakcyjne miejsce schronienia i zdobywania pokarmu dla licznych gatunków ptaków (Fot.2).

3. Strebikowa

Docieramy do drogi prowadzącej z miejscowości Ujazd aż na szczyt Liwocza. Chętni mogą skierować się ku wschodowi i po kilkuset metrach dotrzeć do imponującego krzyża o wysokości 40 m, otoczonego ciekawymi w formie stacjami drogi krzyżowej.

Ze Strebikowej roztacza się wspaniała panorama na południe i południowy-wschód. Po naszej prawej ręce znajduje się, najbliżej nas, wyraźna dolina Wisłoki, stanowiąca zachodnią granicę Pogórza Strzyżowskiego. Charakteryzuje się gęstym zaludnieniem i znacznym stopniem przekształcenia antropogenicznego. Teren jest w przewadze użytkowany rolniczo, a pozostałości lasów i zarośli łęgowych zachowały się jedynie wzdłuż rzeki oraz jej starorzeczy. Ponad Wisłoką wznoszą się Wzgórza nad Warzycami z wyraźnie wysuniętym na wschód Golesem. Miejsce to charakteryzuje się wyjątkowymi wartościami przyrodniczymi, które spowodowały utworzenie na nim najpierw

geologicznego rezerwatu przyrody, a później Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk sieci Natura 2000, pod tą samą nazwą. Ekspozycja lokalizacja sprawiła, że na szczycie posadowiono w średniowieczu zamek, strzegący biegnącej doliną szlaku handlowego. Widok na południe otwiera przed nami południowo-wschodni skraj Pogórza Ciężkowickiego oraz zachodnią część Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej. W środkowej części naszej panoramy znajduje się Jasło, siedziba starostwa powiatowego i regionalny ośrodek osadniczy, przemysłowy i kulturalny. Miasto powstało w dolinie Wisłoki, w miejscu, gdzie uchodzą do niej dwa najważniejsze dopływy: prawobrzeżna Jasiołka i lewobrzeżna Ropa. Bardziej na południe rozciąga się Pogórze Jasielskie dość płaskie i powoli wznoszące się ku wyższym położeniom. Jego południowa granica wyznacza obszar objęty dość gęstą zabudową i zagospodarowaniem w przewadze rolnym. Terenów leśnych jest tu niewiele, ale znaczną część stanowią bogate gatunkowo łąki, tworzące cenne przyrodniczo kompleksy żerowisk, ważne dla gatunków drapieżnych ptaków.

Przy dobrej widoczności możemy obserwować tu wyraźnie rysujące się wzniesienia Beskidu Niskiego. Na zachodzie góruje masyw Magury Wątkowskiej (836 m npm), niemal idealnie na południe zaznacza się Kamień (702 m npm) między Krempną a Kątami, a na wschodzie charakterystyczny, dwugarbny kształt Cergowej (716 m npm) koło Dukli.

Ruszymy dalej drogą na zachód i mijając ostatnie zabudowania po około 1 km dochodzimy do ściany lasu. Idziemy wzdłuż niej ku północy, a następnie skręcamy drogą ponownie na zachód. Wchodzimy w kompleks leśny masywu Liwocza. Po przejściu kolejnego kilometra, docieramy do rezerwatu Liwocz, rozciągającego się po południowej stronie drogi.

4. Rezerwat

Rezerwat przyrody Liwocz został ustanowiony w 2004 roku na powierzchni ponad 84 ha dla ochrony podgórskich położań buczyny karpackiej oraz licznych stanowisk rzadkich i chronionych roślin i zwierząt (Fot. 5). Żyzna buczyna karpacka *Dentario glandulosae-Fagetum* jest zbiorowiskiem typowym dla regla dolnego, jednak w uboższej postaci występuje również na pogórzu, gdzie wyraźnie mniejszy jest udział gatunków reglaowych i ogólnogórskich. Charakterystyczny obraz temu zbiorowisku nadaje wielowarstwowa struktura z dominacją w drzewostanie buka zwyczajnego *Fagus sylvatica* i jodły pospolitej *Abies alba* (Fot. 6-7).

Droga wzdłuż rezerwatu prowadzi w górę na północny-zachód, a dalej aż

na szczyt Liwocza.

5. Krzyż partyzancki

Charakterystyczny postument zwieńczony krzyżem rozpoczyna Droge Krzyżową prowadzącą na Liwocz (Fot. 8). Napis na podstawie krzyża głosi:

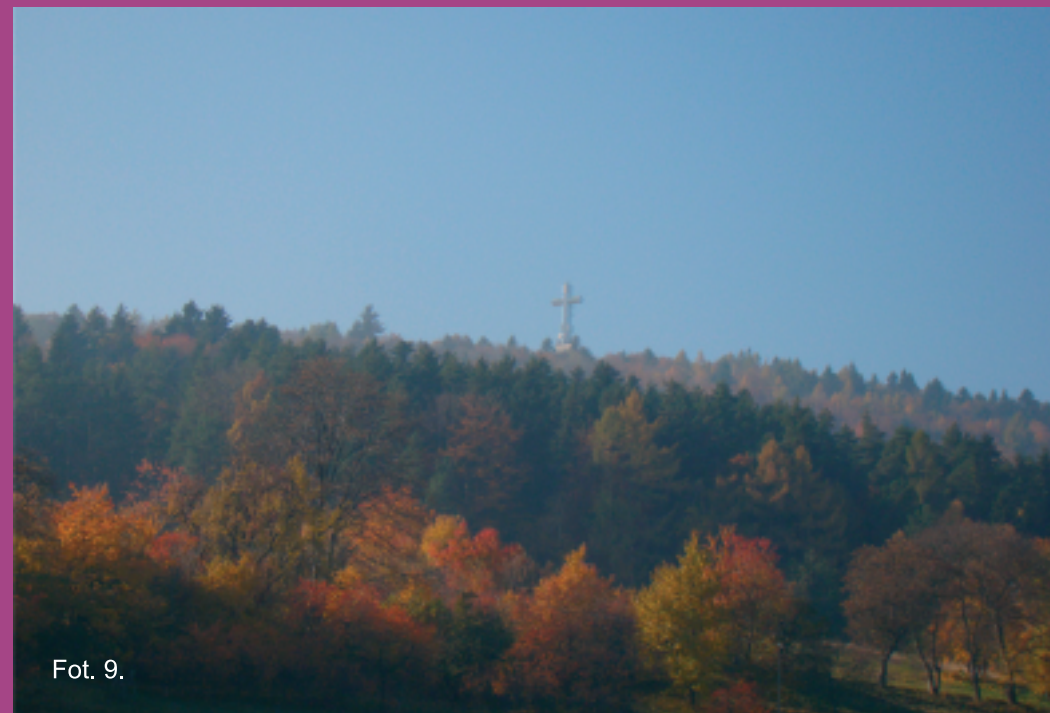
*„Piechórze, rozważając
Mękę Pańską, wspomnij
Chrystusowi naszą krew
przelaną za Ojczyznę.
Sam zaś buduj pokój
w miejscu w którym żyjesz.”*

Droga Krzyżowa powstała w 2003 roku z pięknych i oryginalnych stacji, których autorem jest Ormianin, artysta metaloplastyk Aram Chakhbazian, na długości około 900 m. Jej zwieńczeniem jest imponujących rozmiarów krzyż i kaplica na szczycie Liwocza.

6. Liwocz

Zalesiony szczyt Liwocza (562 m npm) jest najbardziej charakterystycznym elementem krajobrazu północnej części powiatu jasielskiego (Fot. 9). Stanowi czwarte co do wysokości wzniesienie Pogórza Środkowo-Beskidzkiego, a najwyższe ponad doliną Wisłoki, na północ od granic Beskidu Niskiego. Znaczne wyniesienie nad poziom morza oraz duża wysokość względna masywu, wraz z jego ukształtowaniem i uwarunkowaniami topograficznymi, sprawiają, że Liwocz w szczytowych partiach nawiązuje charakterem do regła dolnego. Stąd też wynika specyfika jego szaty roślinnej, zdominowanej przez siedliska leśne, a wśród nich głównie przez żyzną buczynę karpacką (Fot. 10). Zbiorowisko to charakteryzuje się zazwyczaj udziałem licznych gatunków roślin w runie, które jednak przechodzą swój cykl życiowy wiosną (Fot. 11), należąc do geofitów kwitnących od kwietnia do czerwca, rzadziej dłużej. Najbardziej typowym i charakterystycznym przedstawicielem roślinności zielnej są dwa, podobne do siebie gatunki żywców: cebulkowy *Dentaria bulbifera* (Fot. 12) i gruczołowany *Dentaria glandulosa*. Rzadziej natomiast pojawiają się gatunki chronione, takie jak związany z lasami bukowymi storczyk kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine* (Fot. 13).

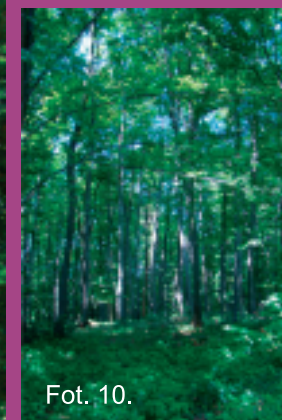
Doniosłym wydarzeniem dla miejscowej społeczności była budowa platformy widokowej na Liwoczu zwieńczonej 18-metrowym Krzyżem

Fot. 9.

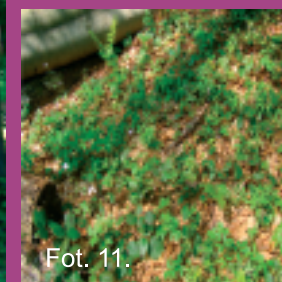
Fot. 8.

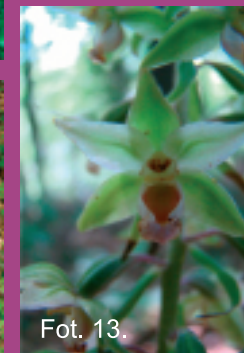
Fot. 10.

Fot. 12.

Fot. 11.

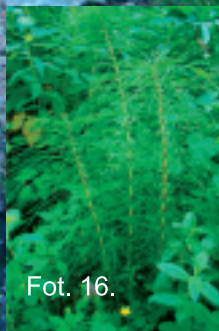
Fot. 13.

Fot. 14.

Fot. 15.

Fot. 16.

Fot. 17.

Milenijnym wykonanym ze stali, górującym nad okolicą (Fot. 14). Pierwsze prace wokół tego przedsięwzięcia, realizowano ze środków Polonii Amerykańskiej i były one związane z osobą ks. Bronisława Wojdyły. Przygotowaniem i realizacją inwestycji na miejscu zajął się ks. Gerard Stanula, proboszcz parafii w Błażkowej. Wieża i sanktuarium zbudowano w miejscu niewielkiej polany otoczonej starymi dębami, na których znajdowały się obrazkowe kapliczki. Miejsce to tradycyjnie było celem wycieczek, majówek czy zwykłych spacerów.

Obecnie, to właśnie wieża widokowa jest największą atrakcją masywu Liwocza i jednocześnie całej gminy Brzyska. Z tarasu tej wieży, na wysokości 20 metrów nad ziemią, podziwiać można piękną i rozległą panoramę regionu. Po zejściu z platformy można udać się do kaplicy oraz obejrzeć znajdujące się nieopodal naturalnej wielkości postacie z szopki betlejemskiej. Kompleks religijny na Liwoczach otrzymał nazwę „Sanktuarium Chrystusowego Krzyża, jako wotum wdzięczności Bogu i Matce Najświętszej za Umiłowanego Ojca Świętego Jana Pawła II w 25-lecie Jego pontyfikatu”.

Z Liwoczami wiążą się liczne legendy. Do najbardziej znanych należy opowieść o dużym i tak bogatym mieście, że mieszczenie wystawili w nim złotą bramę. Jednak konflikt i wypędzenie z miasta księdza sprowadził na nich przekleństwo i całe miasto zapadło się pod ziemię. Inna legenda opisuje tunel, który łączył Liwocz z Bieczem i którym królowa Jadwiga uciekała przed najazdem Tatarów. Są także podania o śpiącym pod ziemią wojsku, które czeka na wezwanie niczym rycerze spod Giewontu, o zapadniętej pod ziemię karczmie i wiele innych.

Wędrówkę możemy kontynuować na zachód przez Mały Liwocz wzdłuż pasma Brzanki i Liwocza lub zejść w kierunku leżących niżej wsi: Czermnej, Dębowej, Jabłonicy lub Błażkowej.

Nasza droga prowadzi do Brzysk Nagórza. Najpierw musimy zejść nieco wzdłuż trasy Drogi Krzyżowej, później schodzimy stromo ku północy, a po około 800 m od szczytu Liwocza zwracamy się na wschód. Po przejściu około 350 m docieramy do wyraźnego skrzyżowania dróg leśnych, gdzie skręcamy na południowy-wschód, schodząc około 200 m ze ścieżki.

7. Źródło

Interesującym obiektem, leżącym na wschodnich zboczach Liwocza jest źródło mineralnych wód siarkowych (Fot. 15), zasilające jeden z bezimiennych potoków spływających do Brzysk i dalej do Wisłoki.

Źródła takie są dosyć częste na pogórzu i w Beskidach. Powstają, jako

źródła zboczowe lub stokowe, z przecięcia nieprzepuszczalnych warstw fliszu, po których wody spływają, stopniowo wzbogacając się w składniki mineralne. Źródła siarkowe są identyfikowane i oznaczane w terenie częściej od innych, z racji swojego charakterystycznego zapachu i zabarwienia dna wypływających z niego cieków wysadami siarkowymi lub koloniami bakterii związanymi z tymi specyficznymi siedliskami.

Źródło znajduje się w niszy źródłiskowej z licznymi nieskondensowanymi wysiękami zbocowymi. Siedliska takie chętnie zajmuje chroniony skrzyp olbrzymi *Equisetum telmateia* (Fot. 16), gatunek o typowo podgórskim zasięgu w Polsce, którego liczna populacja rośnie w pobliżu.

Źródła te potencjalnie mogą zostać wykorzystane w celach leczniczych.

Wracamy teraz do skrzyżowania dróg leśnych i schodzimy w dół w stronę Brzyska Nagórza. Po dotarciu do drogi asfaltowej skręcamy w lewo i po około 750 metrach osiągamy kolejny punkt ścieżki.

8. XIX w. zabudowa

Pogórzanie zamieszkujący całe Podkarpacie, na terenie jasielszczyzny zaliczani byli do grupy Pogórzan zachodnich. Wytworzyli oni swoją, nieco odmienną od sąsiadów, kulturę oraz styl w budownictwie. Dominowały na tym terenie zagrody jednobudynkowe, gdzie pod jednym dachem znajdowała się zarówno część mieszkalna, jak i część gospodarcza (Fot. 17). Tak zawsze budowali swoje „chyże” żyjący na południu powiatu jasielskiego Łemkowie oraz większość średnio zamożnych i uboższych Pogórzan. Domy miały postać czworoboków o długości zwykle 12 metrów oraz szerokości 7-8 metrów. Stawiając domy, starano się o to, aby były jak najbardziej chronione od wiatrów, i jak najlepiej eksponowane na bezpośrednie promienie słoneczne. Dlatego bardzo często zdarzało się, że od północnej, wschodniej oraz zachodniej strony sadzono drzewa chroniące przed wiatrem, których brakowało po stronie południowej, aby nie dawały zbędnego cienia. Ściany budowano z belek drewnianych wiązanych w węgly (Fot. 18), a dach kryto słomą. Biedniejsze chałupy składały się tylko z sieni i izby, bardziej zamożne miały dwie, a czasem nawet trzy izby oddzielone od siebie sienią. Chaty były wyłącznie drewniane, stawiane bez fundamentów i bez podpiwniczenia. Przerwy między balami drewnianymi utykano mchem lub warkoczami ze słomy i zacierano gliną. Dachy domostw budowano niemalże wyłącznie jako czterospadowe, oparte na krokwiach.

W nowszych budowlach znajdujemy, powszechne także w innych

Fot. 18.

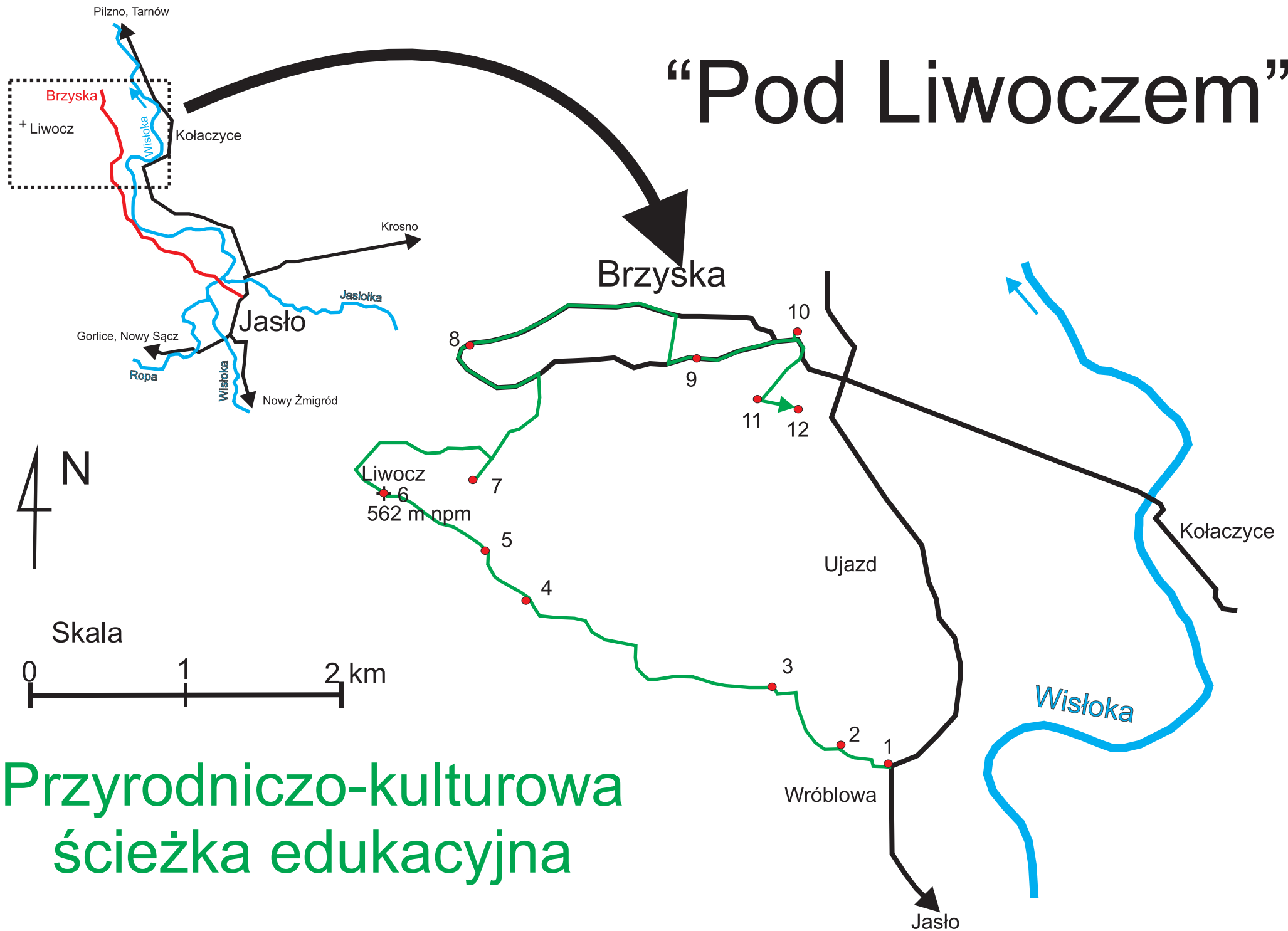

Fot. 19.

Fot. 20.

“Pod Liwoczem”

regionach, ganki często oplatane winoroślą (Fot. 19-20).
Przechodzimy teraz około 2 km w kierunku centrum Brzysk.

9. Krzyże i kapliczki

Kapliczki, figury i krzyże przydrożne są wyrazem wiary minionych pokoleń. Źródłem ich powstania były potrzeby duchowe ludzi. Wznoszono je jako dziękczynną ofiarę za łaski, względnie jako prośbę o błogosławieństwo lub też jako wotum składane na cześć Boga. W większości miejscowości właśnie one są jedynymi pomnikami dawnej architektury. Trudno sobie wyobrazić bez nich polski pejzaż, gdyż podczas pieszych wędrówek spotykamy je w każdym zakątku kraju, a w szczególności w małych miejscowościach i wsiach.

Murowane kapliczki i krzyże stoją przy drogach w Brzyskach, Błażkowej, Lipnicy Dolnej, Ujeździe, Wróblowej, Dąbrówce i Kłodawie. Tak silnie wrosły w otoczenie brzyskiego krajobrazu, że wydają się jego stałym, nieodzownym elementem.

W przysiółku Nagórze, została wybudowana wysoka słupowa kapliczka złożona z trzech segmentów. Na dolnym postumencie znajduje się napis: „Pamiętka Święty Pamięci Pawła Węgrzena z r. 1896” (Fot. 21). W środkowym segmencie, w oszklonej wnęce znajduje się figura św. Pawła, w górnej zaś św. Jana i Matki Bożej. Górny postument zwieńczony został krzyżem. Kapliczka znajduje się na posiadłości Ireny Marszałek. Postawił ją ojciec Pawła po tragicznej śmierci syna.

Kolejnym punktem ścieżki jest położony około 750 metrów na wschód dwór.

10. Dwór w Brzyskach

Zespół pałacowo-dworski znajdujący się w Brzyskach (Fot. 22) został wpisany do rejestru zabytków ze względu na swą szczególną wartość historyczną w dniu 10 XI 1968 r. pod numerem A-327/68. Dzieje obiektu pozostają właściwie mało znane. Najprawdopodobniej samo siedlisko dworskie pochodzi z końca XVII wieku, natomiast istniejący ówczesnie dwór został generalnie przekształcony w pierwszej połowie XIX wieku, a liczne przebudowy i adaptacje dokonane po 1945 roku zniekształciły i zatępiły jego pierwotny układ pomieszczeń.

Pałac usytuowany jest na wzniesieniu w centrum wsi (Fot. 23). Został wybudowany na planie zbliżonym do litery H. Do budowy pałacu wykorzystano

cegłę i sporadycznie kamień, zwłaszcza w części podpiwnicznej. Dachy pokryte zostały blachą. W pałacu znajdowało się 14 izb mieszkalnych, 10 innych pomieszczeń i 5 piwnic. Według projektu technicznego remontu i modernizacji z grudnia 1987 r. kubatura budynku wynosi 7553,4 m³, natomiast powierzchnia użytkowa 667,6 m². Ogrody otaczające dwór miały powierzchnię 3 ha.

Omawiany obiekt położony jest w centralnym miejscu parku wypełnionym starodrzewem. Na stromych skarpach pozostały naturalne zadrzewienia z klonem polnym *Acer campestre* i zwyczajnym *Acer platanoides*, dębem szypułkowym *Quercus robur* oraz grabem zwyczajnym *Carpinus betulus*. Z gatunków obcych najokazalej prezentuje się magnolia drzewiasta *Magnolia acuminata*.

Pierwszym właścicielem dworu był prawdopodobnie Karol Kotarski, który w latach trzydziestych XIX wieku nabył Brzyska, Ujazd i Kłodawę. Następnie dwór był w posiadaniu Stanisława Kotarskiego, po którym dziedziczką została jego jedyna córka - Helena wraz z mężem hrabią Marianem Łosiem. Pod koniec wojny, kiedy zbliżał się front, we wsi i dworze kwaterowali Niemcy. Pozostawienie bez nadzoru majątku po śmierci Hrabiny Heleny Łosiowej spowodowało jego rozgrabienie.

Obecnie dwór pozostaje własnością gminy po tym jak 17 lutego 1992 roku wojewoda kroszeński stwierdził nabycie przez Gminę Brzyska z mocy prawa nieodpłatnie własności nieruchomości zabudowanej stanowiącej zespół parkowo-pałacowy o powierzchni 2,31 ha. Od kilku lat pałac wraz z działką o powierzchni 2,23 ha jest wystawiony na sprzedaż (Fot. 24).

11. Kościół parafialny p.w. Św. Marii Magdaleny

Pierwsza informacja o istnieniu parafii w Brzyskach pochodzi z 1360 roku. Jan Długosz wzmiankuje we wsi kościół drewniany, pod tym samym wezwaniem co obecny. Sądząc z najstarszych elementów wyposażenia, integralnie związanych z architekturą świątyni mogła ona powstać na początku XVI wieku.

Obecnie istniejąca, murowana świątynia powstała w drugiej połowie XIX wieku (Fot. 25), na miejscu wcześniejszego kościoła drewnianego. Współtwórcą nowej świątyni był znany krakowski architekt Filip Pokutyński. Budowę nowego kościoła ostatecznie ukończono w 1879 roku.

Kościół zbudowany jest z ciosanego kamienia, w stylu neogotyckim. Pokryty blachą cynkową, ma połączoną ze sobą dzwonnice, mieszczącą dwa dzwony. Jeden mniejszy, ma na płaszczu cztery płaskorzeźby: Pana Jezusa na

krzyżu, Matki Boskiej, św. Jana Chryzostoma i św. Bazylego. Drugi większy nie ma żadnych napisów ani dat. Wewnątrz kościół jest trójnawowy. W kaplicy po prawej stronie znajduje się ołtarz Bractwa Różańcowego z obrazem i statuą Matki Boskiej Różańcowej, po lewej jest ołtarz cechowy, ze statuą św. Józefa i z obrazem św. Antoniego Padewskiego. Przy prezbiterium znajduje się murowana, sklepiona zakrystia. W nawach bocznych znajdują się małe ołtarze, przedstawiające obraz Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz obraz Matki Boskiej Bolesnej.

Ołtarz główny, wyrobiony z wapienia i piaskowca mieści obraz św. Marii Magdaleny, patronki kościoła. Wszystkie ołtarze wykonane są w stylu gotyckim. Po lewej stronie od głównego ołtarza umieszczona jest nad drzwiami do zakrystii loża kolatorska. Ławki gotyckie, z drzewa dębowego, ustawione na środku nawy, pochodzą z pracowni rzeźbiarza i kamieniarza Sroczyńskiego z Jasła. Na uwagę zasługuje również chór w kształcie półkola podparty ośmioma kolumnami oraz znajdujące się na nim zabytkowe organy. W kościele niestety nie ma żadnych pomników, jedynie w kaplicach umieszczono tablice nagrobkowe m.in. rodziny Rylskich. Uwagę we wnętrzu kościoła przykuwa również renesansowa kamienna chrzcielnica z herbem Odrowąż, jednego z właścicieli wsi, Krzysztofa Pieniążka oraz dwa późnogotyckie krucyfiksy z około 1500 roku.

Na zewnątrz kościół otoczony jest drzewami, z których jedno zasługuje na szczególną uwagę. Jest to dąb, który został posadzony 29.06.1910 roku w rocznicę bitwy pod Grunwaldem jako patriotyczny manifest mieszkańców parafii Brzyska.

12. Stary cmentarz

Na terenie gminy Brzyska znajdują się 4 zabytkowe nekropolie. Dwie z nich są cmentarzami czynnymi, rzymskokatolickimi o łącznej wielkości 1,67 ha leżącymi na terenie miejscowości Brzyska w pobliżu kościoła parafialnego.

W maju 1866 roku po śmierci Julii Kotarskiej z Wojnarowskich – właścicielki Brzysk, jej mąż Stanisław Kotarski podjął decyzję o budowie rodzinnej murowanej kaplicy grobowej (Fot. 26), którą poświęcono we wrześniu następnego roku. Oryginalność architektury kaplicy oraz jej położenie na pozbawionym drzew stoku wzniesienia, przyczyniły się do podjęcia decyzji o wpisaniu jej do rejestru zabytków gminy z numerem A-102/2004. Po obu stronach kaplicy kilka centymetrów nad powierzchnią ziemi znajdują się niewielkie otwory wentylacyjne. Bardziej dociekliwi turyści mogą przez nie

Fot. 21.

Fot. 23.

Fot. 24.

Fot. 22.

Fot. 25.

dostrzec małe pomieszczenie, w którym bezładnie złożono kilka trumien. Skrywają one prawdopodobnie szczątki byłych właścicieli Brzysk z rodziny Kotarskich oraz ich potomków. Obecnie to właśnie wspomniane otwory stanowią jedyną możliwość obserwacji tego miejsca, ponieważ wejście do najniższej kondygnacji kaplicy zostało zamurowane.

Stary cmentarz parafialny kryje również wiele cennych zabytkowych, głównie kamiennych pomników i nagrobków, pochodzących nawet z początków XIX wieku (Fot. 27-28, 29a), z których na szczególną uwagę zasługuje grób rodziny Rylskich (Fot. 29) byłych właścicieli założenia dworskiego pochodzącego z II połowy XVIII wieku, znajdującego się w Lipnicy Dolnej.

Podziękowanie: Składamy serdeczne podziękowanie Starostwu Powiatowemu w Jaśle, a w szczególności naczelnikowi Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa, **Panu Ryszardowi Hebdzie** za pomoc i osobiste zaangażowanie w sprawę wydania niniejszego folderu.

ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 4 w JASLE, ul. Sokoła 6, 38 – 200 JASŁO

tel. (13) 446-44-03, 44 634 69, fax. (13) 44 367 47

e-mail: ekonomik@home.pl www.ekonomik.home.pl

Dyrektor Szkoły: mgr Robert Niemiec

Wicedyrektor: mgr inż. Małgorzata Sławniak

Oferta edukacyjna Szkoły

TECHNIKUM NR 4 z Oddziałami Integracyjnymi (4-letnie) w zawodzie:

- 2 klasy w zawodzie **technik ekonomista**
- 1 klasa w zawodzie **technik handlowiec**

To szkoła o 4-letnim cyklu kształcenia, która umożliwia zdobycie matury oraz kwalifikacji zawodowych. W klasie 2 i 3 uczniowie odbywają praktyki zawodowe w urzędach, przedsiębiorstwach i bankach (technik ekonomista) lub sklepach i hurtowniach (technik handlowiec), które sprzyjają wykorzystaniu nabytej wiedzy i umiejętności w przyszłej pracy zawodowej.

Zawód: technik ekonomista ze specjalizacją: „Komputer w firmie” lub „Menedżer małej firmy”. Absolwent nabywa wiedzę z zakresu ekonomiki, finansów, rachunkowości, planowania, badania rynku, polityki zatrudnienia, wynagrodzeń, księgowości i gospodarki finansowej firmy, potrafi obsługiwać księgowe, płacowe i sprzedażowe programy komputerowe.

Zawód: technik handlowiec – Absolwent nabywa wiedzę gospodarowania zasobami rzeczowymi, ludzkimi i finansowymi firmy, posługiwania się narzędziami marketingowymi, uruchomienia firmy handlowej, korzystania ze zdobyczy technik komputerowych, korespondencji w języku polskim i obcym, uczy zasad prawa oraz współpracy z kontrahentami.

Absolwenci technikum mogą podjąć pracę na wszystkich stanowiskach: ekonomicznych, handlowych czy w administracji; przygotowani są do samozatrudnienia poprzez rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej; mogą również podjąć dalszą edukację **na studiach:** ekonomicznych, technicznych, menedżerskich, hotelarstwie, turystyce.

IV LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE z Oddziałami Integracyjnymi (3-letnie)

- Oddział matematyczno-informatyczny (1 oddział),
- Oddział matematyczno-językowy (1 oddział),
- Oddział społeczno-medialny (1 oddział).

To szkoła o 3-letnim cyklu kształcenia, kończąca się maturą.

Klasa matematyczno-informatyczna – realizuje rozszerzony zakres nauczania z matematyki i informatyki. Ukończenie tego kierunku daje możliwość kontynuowania nauki **na studiach:** matematycznych, informatycznych, technicznych, ekonomicznych.

Klasa matematyczno-językowa – realizuje rozszerzony zakres nauczania z matematyki i j. angielskiego. Ukończenie tego kierunku daje możliwość kontynuowania nauki **na studiach:** matematycznych, ekonomicznych, technicznych, menedżerskich, filozoficznych.

Klasa społeczno-medialna (oddział integracyjny) – realizuje rozszerzony zakres nauczania z j. polskiego, wiedzy o społeczeństwie i wiedzy o kulturze. Uczniowie uczestniczą w zajęciach grupy teatralnej, poznają techniki medialne i multimedialne, mają możliwość współpracy z lokalnymi mediami. To klasa dla osób kreatywnych, ciekawych świata, odważnych w realizacji własnych projektów, zainteresowanych technikami medialnymi. Ukończenie tego kierunku daje możliwość kontynuowania nauki **na studiach:** humanistycznych, społecznych, dziennikarstwie, prawie, politologii, psychologii.

Mocne strony Szkoły:

- wysoki **poziom nauczania**,
- wykwalifikowana i kompetentna kadra pedagogiczna,
- wysoka **zdawalność matury 100% i egzaminów zawodowych 98%**,
- bardzo wysoka ocena pracy Szkoły dokonana przez wizytatorów zewnętrznych: w obszarze PROCESY w pięciu poddanych kontroli (w lutym 2011 r.) wymaganiach otrzymaliśmy ocenę "A" - najwyższą,
- bardzo wysoka **lokata Szkoły** w „Rankingu techników” – **1 miejsce w powiecie jasielskim**, 2 miejsce w województwie podkarpackim i 24 miejsce w kraju,
- atrakcyjne **zajęcia pozalekcyjne:** koła zainteresowań, kółka przedmiotowe, zajęcia sportowe, grupa teatralna, kurs obsługi kas fiskalnych, kurs prawa jazdy na preferencyjnych warunkach,
- **przyjazna atmosfera** – dobra współpraca pomiędzy nauczycielami, uczniami, rodzicami,
- **metody pracy dostosowane** do możliwości uczniów zdolnych i mających trudności w nauce,
- możliwość uzyskania **Międzynarodowego Certyfikatu Umiejętności Komputerowych ECDL**,
- wysoki poziom edukacji informatycznej,
- możliwość udziału w międzynarodowym programie: Szkoły Nowych Technologii prowadzonym przez firmę Microsoft – „Szkoła w chmurze” (m.in.: program bezprzewodowego dostępu na terenie szkoły do Sieci i podręczników elektronicznych).
- możliwość uczestnictwa w konkursach, olimpiadach, turniejach (uczniowie naszej Szkoły uzyskują tytuły laureatów i finalistów na szczeblu centralnym, wojewódzkim,

a także zdobywają przy tym liczne nagrody (indeksy na wyższe uczelnie, opłaty czesnego, nagrody pieniężne i rzeczowe),

- **możliwość bezpłatnych wyjazdów** w ramach programów i projektów Unii Europejskiej do szkół partnerskich w Niemczech, Danii, Francji, na Węgry i do Włoch,
- Szkoła posiada certyfikat: „**Szkoła z klasą**”,
- Szkoła jako jedyna w powiecie jasielskim posiada udogodnienia dla osób niepełnosprawnych,
- Szkoła realizuje **programy** wyróżnione i nagrodzone przez KO w Rzeszowie, dostosowane do potrzeb uczniów i ich rodziców,
- Szkoła dba o **rozwój intelektualny i fizyczny** uczniów, uczy myśleć i rozumieć świat, pomaga uwierzyć w siebie, przygotowuje do przyszłości.
- w Szkole funkcjonuje **Stowarzyszenie Oświatowo-Edukacyjne**, które wspiera inicjatywy społeczne, pomaga uczniom w trudnych sytuacjach losowych, udziela **zapomóg pieniężnych**.

W szkole funkcjonują:

- Koła zainteresowań: internetowe, ekologiczne, sportowe, taneczne, filmowe, dziennikarskie,
- Kółka przedmiotowe przygotowujące uczniów do matury, egzaminów zawodowych, olimpiad i konkursów,
- Stowarzyszenie Oświatowo-Edukacyjne,
- Koło Turystyczno-Krajoznawcze, Koło Miłośników Jasła i Regionu Jasielskiego,
- Koło PTPP „Pro Natura”, Koło Caritas, PTSM, PCK,
- Grupa teatralna i Koło kabaretowe,
- Gazetka szkolna „Ekonomiś”,
- Spółdzielnia uczniowska „Ptyś”, Spółdzielnia uczniowska „Pchli Targ”.

Baza Szkoły:

- Pracownie przedmiotowe (chemiczna, geograficzna, biologiczna, historyczna, przedsiębiorczości, towaroznawstwa, ekonomiczna, techniki biurowej, medialna i multimedialna),
- Nowoczesne pracownie komputerowe,
- Klasopracownie językowe wyposażone w sprzęt audiowizualny i multimedialny, Aula, sala gimnastyczna, siłownia,
- Biblioteka, czytelnia z Multimedialnym Centrum Informacji,
- Pracownia wyposażona w sprzęt multimedialny, dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz winda,
- Gabinet pedagoga, gabinet higienistki,
- Szkolny Ośrodek Kariery.

Szkoła objęta jest patronatem naukowym Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

(przygotowała Urszula Budziak)

Fot. 26.

Fot. 27.

Fot. 28.

Fot. 29a.

Fot. 29.

Redakcja: D. Wróbel
Tekst: D. Wróbel, M. Tabaczyńska,
Zdjęcia: D. Wróbel (str. 1 okł., 1-16),
M. Tabaczyńska (17-29, 29a), D. Szot (str. 4 okł.)
Korekta: D. Szot
Wydano dzięki finansowemu wsparciu
Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa
Starostwa Powiatowego w Jasle
oraz Urzędu Gminy Brzyska
Druk, skład i łamanie: Lider, ul. Kołtāja 2,
38-200 Jasło, www.liderjaslo.pl
Nakład: 1000 egz.
ISBN 978-83-917752-6-7